

บทคัดย่อ

พิธีกรรมฟ็อนผีได้ทำหน้าที่เป็นสื่อกลางระหว่างความเชื่อและความจริง นอกจากนี้แล้วยังได้ทำหน้าที่ยึดโยงประสานกันระหว่างโลกแห่งวิญญาณกับโลกมนุษย์เอาไว้ ณ พื้นที่และห้วงเวลาเดียวกัน โดยได้ปรากฏผ่านระบบสัญลักษณ์ต่างๆ มากมาย อันได้ถูกจัดวางและอธิบายภายใต้เนื้อหาของพิธีกรรมทั้งหมดทั้งสิ้นแล้ว ไม่ว่าจะเป็นการแสดงออกจากชั้นคอนหรือกระบวนการละเล่น ซึ่งเป็นการสะท้อนถึงวิถีชีวิตที่เกี่ยวข้องกับการยังชีพและเสาะแสวงหารวมถึงการจัดสรรทรัพยากร ตลอดจนพิธีกรรมปลุกข่อยที่สะท้อนถึงการพึ่งพิงต่อวิถีการผลิตที่สำคัญทางการเกษตร อันเป็นลักษณะเด่นที่ชำนาญเฉพาะในแต่ละกลุ่มวัฒนธรรม หากมองในเชิงสัญลักษณ์แล้วก็จะพบว่าเป็นการสร้างขวัญและกำลังใจให้แก่ลูกหลานในการที่จะตั้งมั่นที่จะประกอบสัมมาอาชีพ ไม่ว่าจะเป็นทางการเกษตรและการค้าขาย โดยมีปู่ย่าบรรพบุรุษคอยหนุนนำคำชอุอยู่เบื้องหลังมิได้ขาด

ในการศึกษาพิธีกรรมฟ็อนผี จึงมีความจำเป็นที่จะต้องใช้องค์ความรู้ที่หลากหลายสาขาเข้ามาประกอบการพินิจพิเคราะห์ทั้งทางด้านความเชื่อพื้นฐาน ประวัติศาสตร์ของชุมชน ความสัมพันธ์ด้านสิ่งแวดล้อมทางสังคมและวัฒนธรรม ตลอดจนศิลปะแขนงต่างๆ เพื่อใช้ในการเป็นมุมมองเชิงสัญลักษณ์ที่นอกเหนือไปจากทางด้านสุนทรียศาสตร์ เนื่องจากว่าสิ่งใดๆ ก็ตามเมื่อถูกสร้างและประกอบกันขึ้นมาในพิธีกรรมนั้นย่อมที่จะมีบทบาทหน้าที่และความหมายทั้งสิ้น

หน้าที่สำคัญของพิธีกรรมอีกประการหนึ่งก็คือ การก่อประสานส่วนประกอบต่างๆ ของระบบความคิด โลกทัศน์ หรืออุดมการณ์อำนาจให้มีความสัมพันธ์สอดคล้องต้องกันอย่างลงตัว โดยจะช่วยทำหน้าที่ในการลดความขัดแย้งที่เกิดขึ้นได้ ซึ่งก็อาจเกิดจากการแก้ไขจากการประกอบพิธีกรรม อันนำมาสู่การต่อรองทางอำนาจที่เป็นปรากฏการณ์ในโลกของความเป็นจริง อีกนัยหนึ่งก็คือ กฎระเบียบของสังคมมีความสอดคล้องกับพฤติกรรมของผู้คนในสังคมนั้นมากที่สุด ดังนั้นการประกอบพิธีกรรมจึงมีส่วนในการลดความขัดแย้งหรือความตึงเครียดภายในสังคมให้ลดลงไปด้วย

อย่างไรก็ตาม ในการศึกษาถึงพิธีกรรมฟ็อนผี จึงเป็นเพียงการพิจารณาในรายละเอียด โดยเฉพาะในส่วนที่ผู้ศึกษาสนใจเชิงปรากฏการณ์ การปรับเปลี่ยนและการแปลความเชิงสัญลักษณ์ ย่อมไม่อาจถือเป็นตัวแทนของระบบความเชื่อทั้งหมดของวัฒนธรรมการนับถือผีในสังคมล้านนาได้ ดังนั้นการวิเคราะห์จึงมีข้อจำกัดอยู่เฉพาะข้อมูลเพียงในพื้นที่เมืองลำปาง และมุ่งหยิบยกเพียงประเด็นกรณีเจ้าฟ้าเชียงใหม่ที่มีลักษณะของแบบแผนสายการนับถือผีปู่ย่าและผีเจ้านายของตระกูลหนึ่งเท่านั้น ซึ่งอาจเป็นภาพแสดงถึงร่องรอยการเคลื่อนย้ายถิ่นฐานของ “คน” ภายใต้ “พลัง” และ “แรงศรัทธา” ทั้งนี้การตีความอาจจะคล้ำยคลึงหรือมีความแตกต่างจากแนวความคิดใดๆ ที่เกี่ยวกับพิธีกรรมก็คงมีอยู่บ้างไม่มากก็น้อย หากได้ยึดอยู่กับข้อมูลและหลักฐานที่ปรากฏเป็นสำคัญ